

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 8ης Δεκεμβρίου 2022 *

«Προδικαστική παραπομπή – Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων – Άρθρο 45 ΣΛΕΕ – Εργαζόμενοι – Κανονισμός (ΕΕ) 492/2011 – Άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2 – Ίση μεταχείριση – Κοινωνικές παροχές – Σύνταξη επιζώντος – Μέρη συμφώνου συμβίωσης – Εθνική ρύθμιση η οποία εξαρτά τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος από την εγγραφή στο εθνικό μητρώο του συμφώνου συμβίωσης που έχει εγκύτως συναφθεί και εγγραφεί σε άλλο κράτος μέλος»

Στην υπόθεση C-731/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Cour de cassation (Ακυρωτικό Δικαστήριο, Λουξεμβούργο) με απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2021, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο την 1η Δεκεμβρίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης

GV

κατά

Caisse nationale d'assurance pension,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Safjan (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, N. Jääskinen και M. Gavalec, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. M. Collins

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η GV, εκπροσωπούμενη από τον P. R. Mbonyumutwa, avocat,
- το Caisse nationale d'assurance pension, εκπροσωπούμενο από τους A. Charton και M. Thewes, avocats,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους B.-R. Killmann και D. Martin,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 18, 45 και 48 ΣΛΕΕ, καθώς και του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΕ) 492/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης (ΕΕ 2011, L 141, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/589 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Απριλίου 2016 (ΕΕ 2016, L 107, σ. 1) (στο εξής: κανονισμός 492/2011).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της GV, Γαλλίδας υπηκόου, και του *caisse nationale d'assurance pension* (εθνικού ταμείου ασφάλισης συντάξεων, Λουξεμβούργο) (στο εξής: CNAP), σχετικά με την άρνηση του ταμείου να χορηγήσει στην GV σύνταξη επιζώντος κατόπιν του θανάτου του συντρόφου της.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός 883/2004

- 3 Το άρθρο 3 του κανονισμού (ΕΚ) 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ 2004, L 166, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 1372/2013 της Επιτροπής, της 19ης Δεκεμβρίου 2013 (ΕΕ 2013, L 346, σ. 27) (στο εξής: κανονισμός 883/2004), με τίτλο «Υλικό πεδίο εφαρμογής», προβλέπει στην παράγραφο 1, στοιχείο ε', ότι ο κανονισμός 883/2004 εφαρμόζεται στις νομοθεσίες κοινωνικής ασφάλισης που έχουν σχέση με παροχές επιζώντων.
- 4 Κατά το άρθρο 4 του κανονισμού αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ίση μεταχείριση»:
«Εκτός αν προβλέπει άλλως ο παρών κανονισμός, τα πρόσωπα στα οποία εφαρμόζεται ο κανονισμός αυτός απολαμβάνουν των ιδίων δικαιωμάτων και υπόκεινται στις ίδιες υποχρεώσεις που απορρέουν από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του.»
- 5 Το άρθρο 5, στοιχείο β', του εν λόγω κανονισμού φέρει τον τίτλο «Εξομοίωση παροχών, εισοδημάτων, γεγονότων ή καταστάσεων» και προβλέπει τα εξής:
«Εκτός αν προβλέπει άλλως ο παρών κανονισμός και υπό το πρίσμα των ειδικών διατάξεων εφαρμογής που θεσπίζονται, ισχύουν τα ακόλουθα:

[...]

β) εάν, δυνάμει της νομοθεσίας του αρμόδιου κράτους μέλους, αναγνωρίζονται έννομα αποτελέσματα σε συγκεκριμένα γεγονότα ή καταστάσεις, αυτό το κράτος μέλος λαμβάνει υπόψη παρόμοια γεγονότα ή καταστάσεις που έχουν λάβει χώρα σε οποιοδήποτε κράτος μέλος, ως εάν είχαν λάβει χώρα στο έδαφός του.»

Ο κανονισμός 492/2011

6 Το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 492/2011 ορίζει τα εξής:

«1. Ο εργαζόμενος υπήκοος ενός κράτους μέλους δεν δύναται στην επικράτεια των άλλων κρατών μελών να έχει, λόγω της ιθαγένειάς του, διαφορετική μεταχείριση από τους ημεδαπούς εργαζομένους ως προς τους όρους απασχόλησης και εργασίας, ιδίως όσον αφορά την αμοιβή, την απόλυση, την επαγγελματική επανένταξη ή την επαναπασχόληση αν έχει καταστεί άνεργος.

2. Απολαύει των ιδίων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους.»

Ο κανονισμός (ΕΕ) 2016/1104

7 Ο κανονισμός (ΕΕ) 2016/1104 του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 2016, για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της διεθνούς δικαιοδοσίας, του εφαρμοστέου δικαίου και της αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε ζητήματα περιουσιακών σχέσεων των καταχωρισμένων συντρόφων (ΕΕ 2016, L 183, σ. 30), επιτρέπει στα πρόσωπα που έχουν συνάψει σχέσης καταχωρισμένης συμβίωσης να καθορίζουν ή να τροποποιούν το δίκαιο που διέπει τις μεταξύ τους περιουσιακές σχέσεις.

8 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής φέρει τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής» και προβλέπει τα εξής:

«1. Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στον τομέα των περιουσιακών σχέσεων των καταχωρισμένων συντρόφων.

Δεν εφαρμόζεται σε φορολογικά, τελωνειακά ή διοικητικά ζητήματα.

2. Εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού τα ακόλουθα:

[...]

β) η ύπαρξη, η εγκυρότητα ή η αναγνώριση μιας σχέσης καταχωρισμένης συμβίωσης·

[...]

ε) η κοινωνική ασφάλιση·

[...]».

Το λουξεμβουργιανό δίκαιο

Ο κώδικας κοινωνικής ασφάλισης

- 9 Το άρθρο 195 του code de la sécurité sociale (κώδικας κοινωνικής ασφάλισης) ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη τυχόν άλλων προβλεπόμενων προϋποθέσεων, δικαιούται σύνταξη επιζώντος ο (η) επιζών (-ώσα) σύζυγος ή σύντροφος, κατά την έννοια του άρθρου 2 του νόμου της 9ης Ιουλίου 2004, περί των εννόμων αποτελεσμάτων ορισμένων συμφώνων συμβίωσης [(*Mémorial* A 2004, σ. 2020)], δικαιούχου συντάξεως γήρατος ή αναπηρίας χορηγουμένης δυνάμει του παρόντος νόμου ή ασφαλισμένου, εφόσον κατά τον χρόνο του θανάτου του αποδεικνύει δοκιμαστική περίοδο ασφάλισης τουλάχιστον δώδεκα μηνών βάσει των άρθρων 171, 173 και 173bis κατά τη διάρκεια των τριών ετών που προηγούνται της επελεύσεως του κινδύνου. [...] Ωστόσο, η εν λόγω δοκιμαστική περίοδος δεν απαιτείται σε περίπτωση θανάτου του ασφαλισμένου λόγω ατυχήματος οποιασδήποτε φύσεως ή επαγγελματικής ασθένειας αναγνωρισμένης από τις διατάξεις του παρόντος κώδικα, που επήλθαν κατά τη διάρκεια της περιόδου ασφαλίσεως.»

- 10 Κατά το άρθρο 196 του εν λόγω κώδικα:

«1. Η σύνταξη επιζώντος του (της) συζύγου ή συντρόφου, κατά την έννοια του άρθρου 2 του νόμου της 9ης Ιουλίου 2004 περί των εννόμων αποτελεσμάτων ορισμένων συμφώνων συμβίωσης, δεν οφείλεται:

- όταν ο γάμος ή η σχέση συμβίωσης συνήφθη λιγότερο από ένα έτος είτε πριν από τον θάνατο είτε πριν από τη συνταξιοδότηση λόγω αναπηρίας ή γήρατος του ασφαλισμένου·
- όταν ο γάμος ή η σχέση συμβίωσης έχει συναφθεί με δικαιούχο συντάξεως γήρατος ή αναπηρίας.

2. Εντούτοις, [η παράγραφος] 1 δεν εφαρμόζεται, εάν πληρούται τουλάχιστον μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- a) όταν ο θάνατος του ενεργού ασφαλισμένου ή η συνταξιοδότηση λόγω αναπηρίας είναι άμεση συνέπεια ατυχήματος που συνέβη μετά τη σύναψη του γάμου ή του συμφώνου συμβίωσης·
- b) όταν κατά τον θάνατο υπάρχει τέκνο που έχει γεννηθεί ή συλληφθεί κατά τη διάρκεια του γάμου ή του συμφώνου συμβίωσης ή τέκνο νομίμως αναγνωρισμένο από τον γάμο·
- c) εάν ο αποθανών δικαιούχος συντάξεως δεν ήταν μεγαλύτερος κατά δεκαπέντε έτη από τον (την) σύζυγο ή σύντροφό του και ο γάμος ή το σύμφωνο συμβίωσης είχε συμπληρώσει, κατά τον χρόνο του θανάτου του, διάρκεια τουλάχιστον ενός έτους·
- d) όταν ο γάμος ή το σύμφωνο συμβίωσης έχει συμπληρώσει διάρκεια τουλάχιστον δέκα ετών κατά τον χρόνο θανάτου του δικαιούχου σύνταξης.»

Ο νόμος της 9ης Ιουλίου 2004

- 11 Το άρθρο 2 του loi du 9 juillet 2004, relative aux effets légaux de certains partenariats (νόμου της 9ης Ιουλίου 2004, περί των εννόμων αποτελεσμάτων ορισμένων συμφώνων συμβίωσης), όπως τροποποιήθηκε με τον loi du 3 août 2010 (νόμο της 3ης Αυγούστου 2010) (*Mémorial A* 2010, σ. 2190) (στο εξής: νόμος της 9ης Ιουλίου 2004), ορίζει τα εξής:

«Ως σύμφωνο συμβίωσης κατά την έννοια του παρόντος νόμου νοείται η συμβίωση δύο προσώπων διαφορετικού ή του ίδιου φύλου, οι οποίοι στο εξής καλούνται σύντροφοι, διαβιούν ως ζευγάρι και έχουν προβεί σε δήλωση σύμφωνα με το άρθρο 3 κατωτέρω.»

- 12 Κατά το άρθρο 3 του ίδιου νόμου:

«Οι σύντροφοι που επιθυμούν να προβούν σε δήλωση συμφώνου συμβίωσης [...] δηλώνουν εγγράφως, προσωπικώς και από κοινού, στον ληξιαρχο του τόπου της κοινής κατοικίας ή διαμονής τους το σύμφωνο συμβίωσής τους και την ύπαρξη σύμβασης σχετικά με τα περιουσιακά τους στοιχεία, εφόσον έχει συναφθεί μεταξύ τους τέτοια σύμβαση.

Ο ληξιαρχος ελέγχει αν αμφότεροι οι συμβαλλόμενοι πληρούν τις προϋποθέσεις του παρόντος νόμου και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, χορηγεί στους δύο συντρόφους βεβαίωση στην οποία αναφέρεται ότι το σύμφωνο συμβίωσής τους έχει δηλωθεί.

Για τα πρόσωπα των οποίων η ληξιαρχική πράξη γέννησης έχει συνταχθεί ή μεταγραφεί στο Λουξεμβούργο, στο περιθώριο της ληξιαρχικής πράξης γέννησης κάθε συντρόφου γίνεται μνεία της δήλωσης του συμφώνου συμβίωσης.

Με επιμέλεια του ληξιάρχου, η δήλωση, στην οποία περιλαμβάνεται, κατά περίπτωση, αναφορά στη σχετική με τα περιουσιακά στοιχεία σύμβαση, διαβιβάζεται εντός τριών εργάσιμων ημερών στη γενική εισαγγελία για καταχώριση στο ληξιαρχικό ευρετήριο και εγγραφή σε αρχείο κατά τα προβλεπόμενα στα άρθρα 1126 επ. του [n]ouveau code de procédure civile [νέου κώδικα πολιτικής δικονομίας].

Το σύμφωνο συμβίωσης αρχίζει να ισχύει μεταξύ των μερών από την παραλαβή της δήλωσης από τον ληξιαρχο, ο οποίος της προσδίδει βέβαιη χρονολογία. Είναι αντιτάξιμο έναντι τρίτων μόνον από την ημέρα εγγραφής της δήλωσης στο ληξιαρχικό ευρετήριο.

Με διάταγμα του Μεγάλου Δούκα μπορεί να καθορίζονται το περιεχόμενο και οι διατυπώσεις της δηλώσεως και των εγγράφων που πρέπει να επισυνάπτονται.»

- 13 Το άρθρο 4 του νόμου ορίζει τα εξής:

«Για να καταστεί δυνατή η υποβολή της δήλωσης που προβλέπεται στο άρθρο 3, αμφότερα τα μέρη πρέπει:

1. να έχουν ικανότητα για δικαιοπραξία σύμφωνα με τα άρθρα 1123 και 1124 του Code civil [αστικού κώδικα].
2. να μην συνδέονται με γάμο ή με άλλο σύμφωνο συμβίωσης.
3. να μην είναι συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας σε απαγορευμένο βαθμό σύμφωνα με τα άρθρα 161 έως 163 και το άρθρο 358 παράγραφος 2 του Code civil [αστικού κώδικα].
4. να διαμένουν νομίμως στην επικράτεια του Λουξεμβούργου.

Το σημείο 4 ανωτέρω ισχύει μόνο για πολίτες τρίτων χωρών.»

- 14 Το άρθρο 4-1 του ως άνω νόμου προβλέπει τα εξής:

«Οι σύντροφοι που έχουν καταχωρίσει το σύμφωνο συμβίωσής τους στην αλλοδαπή μπορούν να υποβάλουν στη γενική εισαγγελία αίτηση για εγγραφή [του] στο ληξιαρχικό ευρετήριο και σε αρχείο κατά τα προβλεπόμενα στα άρθρα 1126 επ. του [n]ouveau [c]ode de procédure civile [νέου κώδικα πολιτικής δικονομίας], υπό την προϋπόθεση ότι αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη πληρούσαν τις προϋποθέσεις του άρθρου 4 κατά τον χρόνο σύναψης του συμφώνου συμβίωσης».

Με διάταγμα του Μεγάλου Δούκα μπορεί να καθορίζονται το περιεχόμενο και οι διατυπώσεις της δηλώσεως και των εγγράφων που πρέπει να επισυνάπτονται.»

Ο νέος κώδικας πολιτικής δικονομίας

- 15 Το άρθρο 1126 του nouveau code de procédure civile (νέου κώδικα πολιτικής δικονομίας) ορίζει τα εξής:

«Τα αποσπάσματα των πράξεων και των αποφάσεων που πρέπει να τηρούνται στο ληξιαρχικό ευρετήριο αρχειοθετούνται στη γενική εισαγγελία.

[...]»

- 16 Το άρθρο 1127 του εν λόγω κώδικα ορίζει τα εξής:

«Η δημοσιότητα των πράξεων και των δικαστικών αποφάσεων που φυλάσσονται στο ληξιαρχικό ευρετήριο διασφαλίζεται με εγγραφή σε μηχανικό ή ηλεκτρονικό αρχείο, εξ ονόματος του προστατευόμενου προσώπου. Στην εγγραφή αναγράφεται ο αριθμός με τον οποίο η πράξη ή η δικαστική απόφαση καταχωρίστηκε στο μητρώο που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του προηγούμενου άρθρου.

[...]»

- 17 Το άρθρο 1129 του εν λόγω κώδικα προβλέπει τα εξής:

«Αντίγραφα των αποσπασμάτων που φυλάσσονται στο ληξιαρχικό ευρετήριο μπορούν να χορηγηθούν σε κάθε αιτούντα. Σε περίπτωση κατά την οποία έχει καταχωρισθεί στο αρχείο ένδειξη διαγραφής, τα αντίγραφα των αποσπασμάτων που φυλάσσονται στο ληξιαρχικό ευρετήριο μπορούν να χορηγηθούν μόνον κατόπιν αδείας του procureur général d'État [γενικού εισαγγελέα του κράτους].»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 18 Στις 22 Δεκεμβρίου 2015, η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης και ο σύντροφός της, αμφότεροι γαλλικής ιθαγένειας και κάτοικοι Γαλλίας, καταχώρισαν νομοτύπως κοινή δήλωση για σύμφωνο συμβίωσης (PACS) ενώπιον του tribunal d'instance de Metz (πρωτοδικείου Metz, Γαλλία). Αμφότεροι ασκούσαν μισθωτή δραστηριότητα στο Λουξεμβούργο.
- 19 Ο σύντροφος της αναιρεσείουσας απεβίωσε στις 24 Οκτωβρίου 2016 λόγω εργατικού ατυχήματος. Η ίδια αιτήθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2016 από το CNAP τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος.

- 20 Η αίτησή της απορρίφθηκε στις 27 Νοεμβρίου 2017, με την αιτιολογία ότι το PACS που είχε καταχωρισθεί στη Γαλλία δεν είχε εγγραφεί στη μερίδα του επιζώντος εκ των δύο συμβαλλομένων μερών στο ληξιαρχικό ευρετήριο του Λουξεμβούργου, οπότε δεν ήταν αντιτάξιμο έναντι τρίτων.
- 21 Με απόφαση της 18ης Μαρτίου 2020, το conseil arbitral de la sécurité sociale (διαιτητικό συμβούλιο κοινωνικής ασφάλισης, Λουξεμβούργο) απέρριψε την προσφυγή της αναιρεσείουσας της κύριας δίκης κατά της αποφάσεως του CNAP, της 27ης Νοεμβρίου 2017, η οποία δεν της χορήγησε σύνταξη επιζώντος.
- 22 Με απόφαση της 25ης Ιουνίου 2020, το Conseil supérieur de la sécurité sociale (ανώτατο συμβούλιο κοινωνικής ασφάλισης, Λουξεμβούργο) επικύρωσε την ως άνω απόφαση.
- 23 Η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης άσκησε αναίρεση ενώπιον του Cour de cassation (Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Λουξεμβούργο) κατά της εν λόγω απόφασης. Προς στήριξη της αιτήσεως αναίρεσεως, προβάλλει, μεταξύ άλλων, λόγο σχετικά με την παράβαση των άρθρων 18 και 45 ΣΛΕΕ, τα οποία αφορούν, αντιστοίχως, την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, καθώς και την παράβαση του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011.
- 24 Με απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2021, το Cour de cassation (Ακυρωτικό Δικαστήριο) έκρινε ότι η λουξεμβουργιανή νομοθεσία δεν εισάγει άμεση διάκριση μεταξύ των συντρόφων που είναι υπήκοοι του Λουξεμβούργου και των συντρόφων που είναι υπήκοοι άλλου κράτους μέλους, ανεξαρτήτως του αν το σύμφωνο συμβίωσης έχει συναφθεί στο Λουξεμβούργο ή στην αλλοδαπή.
- 25 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την ύπαρξη ενδεχόμενης έμμεσης δυσμενούς διάκρισης, στο μέτρο κατά το οποίο η υποχρέωση που επιβάλλει το άρθρο 4-1 του νόμου της 9ης Ιουλίου 2004 στους συντρόφους που έχουν ήδη καταχωρίσει το σύμφωνο συμβίωσης σε άλλο κράτος μέλος να το εγγράψουν επίσης στο ληξιαρχικό ευρετήριο του Λουξεμβούργου, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να λάβουν σύνταξη επιζώντος, θίγει ειδικότερα τους μεθοριακούς εργαζομένους, ήτοι τους εργαζομένους που ασκούν την επαγγελματική τους δραστηριότητα στο Λουξεμβούργο ενώ κατοικούν σε μία από τις γειτνιάζουσες με αυτό χώρες.
- 26 Υπό τις συνθήκες αυτές το Cour de cassation (Ακυρωτικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως τα άρθρα 18, 45 και 48 [ΣΛΕΕ], και το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού [492/2011] την έννοια ότι αντιτίθεται σε διατάξεις του δικαίου κράτους μέλους, όπως το άρθρο 195 του Code [...] de la sécurité sociale (κώδικα κοινωνικής ασφάλισης) και τα άρθρα 3, 4 και 4-1 του [νόμου της 9ης Ιουλίου 2004], οι οποίες εξαρτούν τη χορήγηση σε επιζώντα σύντροφο συμφώνου συμβίωσης το οποίο έχει συναφθεί και εγγραφεί εγκύρως στο κράτος μέλος καταγωγής, σύνταξης επιζώντος η οποία οφείλεται λόγω άσκησης από τον αποβιώσαντα σύντροφο επαγγελματικής δραστηριότητας στο κράτος μέλος υποδοχής, από την προϋπόθεση της εγγραφής του συμφώνου συμβίωσης σε ευρετήριο που τηρεί το εν λόγω κράτος για να ελέγχει εάν πληρούνται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις που απαιτούνται από το δίκαιο αυτού του κράτους μέλους για την αναγνώριση του συμφώνου συμβίωσης και τη διασφάλιση της αντιταξιμότητας αυτού έναντι τρίτων, μολονότι η χορήγηση σύνταξης επιζώντος

στον επιζώντα σύντροφο συμφώνου συμβίωσης, το οποίο έχει συναφθεί στο κράτος μέλος υποδοχής, εξαρτάται μόνον από την προϋπόθεση το σύμφωνο συμβίωσης να έχει συναφθεί και εγγραφεί εγκύτως στο κράτος αυτό;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 27 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι, μολονότι το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται, με το ερώτημά του, στα άρθρα 18 και 48 ΣΛΕΕ, τα άρθρα αυτά δεν είναι κρίσιμα στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 28 Ειδικότερα, όσον αφορά το άρθρο 18 ΣΛΕΕ, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η εν λόγω διάταξη της Συνθήκης μπορεί να εφαρμοστεί αυτοτελώς μόνο σε καταστάσεις διεπόμενες από το δίκαιο της Ένωσης για τις οποίες η Συνθήκη δεν προβλέπει ειδική απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων. Εν προκειμένω, η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων υλοποιήθηκε, στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, με το άρθρο 45 ΣΛΕΕ και με τον κανονισμό 492/2011 (πρβλ. αποφάσεις της 30ής Μαΐου 1989, Επιτροπή κατά Ελλάδας, 305/87, EU:C:1989:218, σκέψεις 12 και 13, και της 25ης Οκτωβρίου 2012, Prete, C-367/11, EU:C:2012:668, σκέψεις 18 και 19).
- 29 Όσον αφορά το άρθρο 48 ΣΛΕΕ, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η διάταξη αυτή δεν αποβλέπει στη θέσπιση νομικού κανόνα ο οποίος αφ' εαυτού θα παράγει αποτελέσματα, αλλά αποτελεί νομική βάση για τη λήψη, στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, των αναγκαίων μέτρων για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων (πρβλ. απόφαση της 10ης Μαρτίου 2011, Casteels, C-379/09, EU:C:2011:131, σκέψη 14). Αντίστοιχα μέτρα περιλαμβάνονται σήμερα στον κανονισμό 883/2004.
- 30 Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το μοναδικό ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 45 ΣΛΕΕ και το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε ρύθμιση κράτους μέλους η οποία προβλέπει ότι η χορήγηση σύνταξης επιζώντος στον επιζώντα καταχωρισμένο σύντροφο, ο οποίος έχει συνάψει σύμφωνο συμβίωσης εγκύτως συναφθέν και εγγεγραμμένο σε άλλο κράτος μέλος και δικαιούται τη σύνταξη λόγω της επαγγελματικής δραστηριότητας που άσκησε ο αποβιώσας καταχωρισμένος σύντροφος στο πρώτο κράτος μέλος, εξαρτάται από την προηγούμενη εγγραφή του συμφώνου συμβίωσης σε ευρετήριο που τηρεί το κράτος μέλος υποδοχής.
- 31 Όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 45 ΣΛΕΕ και του άρθρου 7 του κανονισμού 492/2011, κατά πάγια νομολογία, ο διαλαμβανόμενος στις εν λόγω διατάξεις κανόνας της ίσης μεταχείρισης απαγορεύει όχι μόνο τις εμφανείς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας αλλά και κάθε συγκεκριμένη μορφή διακρίσεως η οποία, με την εφαρμογή άλλων διαχωριστικών κριτηρίων, καταλήγει στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα (πρβλ. αποφάσεις της 12ης Φεβρουαρίου 1974, Sotgiu, 152/73, EU:C:1974:13, σκέψη 11, και της 13ης Μαρτίου 2019, Gemeinsamer Betriebsrat EurothermenResort Bad Schallerbach, C-437/17, EU:C:2019:193, σκέψη 18).
- 32 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι διάταξη του εθνικού δικαίου, έστω και αν εφαρμόζεται χωρίς διάκριση λόγω ιθαγένειας, πρέπει να θεωρείται ότι εισάγει εμμέσως διάκριση εφόσον μπορεί, ως εκ της φύσεώς της, να θίξει περισσότερο τους εργαζομένους που είναι υπήκοοι άλλων κρατών μελών απ' ό,τι τους ημεδαπούς εργαζομένους και, συνεπώς, ενέχει τον κίνδυνο να θέσει σε δυσμενέστερη μοίρα ειδικά τους πρώτους, εκτός αν είναι αντικειμενικά

δικαιολογημένη και ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό (πρβλ. αποφάσεις της 23ης Μαΐου 1996, O'Flynn, C-237/94, EU:C:1996:206, σκέψη 20, και της 13ης Μαρτίου 2019, Gemeinsamer Betriebsrat EurothermenResort Bad Schallerbach, C-437/17, EU:C:2019:193, σκέψη 19).

- 33 Η λουξεμβουργιανή νομοθεσία, όπως εφαρμόζεται εν προκειμένω, θέτει, όσον αφορά τα σύμφωνα συμβίωσης που έχουν συναφθεί και καταχωρισθεί σε άλλο κράτος μέλος σύμφωνα με τους σχετικούς κανόνες του εν λόγω κράτους, μία προϋπόθεση στην οποία, ωστόσο, δεν υπόκεινται τα σύμφωνα συμβίωσης που έχουν συναφθεί στο Λουξεμβούργο.
- 34 Ειδικότερα, το CNAP απαίτησε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4-1 του νόμου της 9ης Ιουλίου 2004, σύμφωνο συμβίωσης που έχει ήδη καταχωρισθεί σε άλλο κράτος μέλος να εγγραφεί και στο ληξιαρχικό ευρετήριο του Λουξεμβούργου, όπερ συνεπάγεται την υποβολή, εκ μέρους των καταχωρισμένων συντρόφων, σχετικής αίτησης στη γενική εισαγγελία του Λουξεμβούργου. Βεβαίως, σύμφωνο συμβίωσης που έχει συναφθεί και δηλωθεί στο Λουξεμβούργο εγγράφεται επίσης στο ληξιαρχικό ευρετήριο του Λουξεμβούργου, πλην όμως η εγγραφή αυτή πραγματοποιείται, δυνάμει του άρθρου 3 του εν λόγω νόμου, «με επιμέλεια του ληξιάρχου». Ως εκ τούτου, η εγγραφή πραγματοποιείται αυτοδικαίως και με πρωτοβουλία του ληξιάρχου ενώπιον του οποίου δηλώθηκε το σύμφωνο συμβίωσης. Η νομοθεσία αυτή, στο μέτρο κατά το οποίο μπορεί να περιαγάγει σε δυσμενή θέση τους υπηκόους άλλων κρατών μελών, εισάγει άνιση μεταχείριση η οποία θεμελιώνεται εμμέσως στην ιθαγένεια.
- 35 Επομένως, πρέπει να εξακριβωθεί αν η άνιση μεταχείριση είναι αντικειμενικώς δικαιολογημένη και σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας.
- 36 Συναφώς, προκύπτει, πρώτον, ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη λουξεμβουργιανή νομοθεσία επιτρέπει στις αρχές του εν λόγω κράτους μέλους να ελέγχουν αν πληρούνται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις που θέτει ο κώδικας κοινωνικής ασφάλισης για τη χορήγηση συντάξεως επιζώντος σε καταχωρισμένο σύντροφο και διασφαλίζει το αντιτάξιμο του συμφώνου συμβίωσης έναντι τρίτων. Είναι θεμιτό ένα κράτος μέλος να διασφαλίζει ότι σύνταξη επιζώντος, η οποία χρηματοδοτείται από δημόσιους πόρους και καταβάλλεται στον επιζώντα καταχωρισμένο σύντροφο λόγω θανάτου του έτερου καταχωρισμένου συντρόφου που προκλήθηκε από εργατικό ατύχημα, καταβάλλεται μόνο σε πρόσωπο το οποίο μπορεί να αποδείξει ότι ήταν πράγματι ο καταχωρισμένος σύντροφος του αποθανόντος εργαζομένου.
- 37 Τούτου λεχθέντος, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, εθνική ρύθμιση είναι κατάλληλη να εξασφαλίσει την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού μόνον εφόσον επιδιώκει πράγματι τον σκοπό αυτό κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό (πρβλ. αποφάσεις της 10ης Μαρτίου 2009, Hartlauer, C-169/07, EU:C:2009:141, σκέψη 55, και της 11ης Ιουλίου 2019, A, C-716/17, EU:C:2019:598, σκέψη 24).
- 38 Από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι στην κύρια δίκη δεν αμφισβητείται ότι έχουν τηρηθεί οι ουσιαστικές προϋποθέσεις του λουξεμβουργιανού κώδικα κοινωνικής ασφάλισης προκειμένου ο επιζών καταχωρισμένος σύντροφος να μπορεί να λάβει σύνταξη επιζώντος λόγω του θανάτου του συντρόφου του. Το CNAP δικαιολόγησε την άρνηση χορήγησης τέτοιας σύνταξης στην αναιρεσείουσα της κύριας δίκης για τον μοναδικό λόγο ότι το σύμφωνο συμβίωσης που η αναιρεσείουσα είχε συνάψει με τον σύντρόφό της δεν είχε εγγραφεί στο ληξιαρχικό ευρετήριο του Λουξεμβούργου.

- 39 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι η εγγραφή στο ληξιαρχικό ευρετήριο του Λουξεμβούργου συμφώνων συμβίωσης που συνήφθησαν σε άλλα κράτη μέλη δεν είναι υποχρεωτική, αλλά μόνον δυνητική. Συγκεκριμένα, το άρθρο 4-1 του νόμου της 9ης Ιουλίου 2004 ορίζει ότι οι σύντροφοι μπορούν να υποβάλουν στην εισαγγελία αίτηση εγγραφής. Όπως επισήμανε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις παρατηρήσεις της, δεν είναι εύλογο η εν λόγω εγγραφή, η οποία δεν είναι υποχρεωτική, να θεωρείται απαραίτητη διατύπωση προκειμένου να εξακριβωθεί αν ένα σύμφωνο συμβίωσης που έχει εγγραφεί σε άλλο κράτος μέλος πληροί τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος της 9ης Ιουλίου 2004 και να διασφαλιστεί το αντιτάξιμο του εν λόγω συμφώνου συμβίωσης έναντι τρίτων.
- 40 Εν πάση περιπτώσει, η άρνηση χορήγησης σύνταξης επιζώντος για τον λόγο ότι το σύμφωνο συμβίωσης στο οποίο θεμελιώνεται η αίτηση χορήγησης σύνταξης δεν έχει καταχωρισθεί στο Λουξεμβούργο βαίνει πέραν του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και, ως εκ τούτου, παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 32 της παρούσας αποφάσεως.
- 41 Πράγματι, αφενός, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η προσκόμιση επίσημου εγγράφου εκδοθέντος από την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους εντός του οποίου συνήφθη το σύμφωνο συμβίωσης είναι επαρκής προκειμένου να διασφαλιστεί το αντιτάξιμο του συμφώνου συμβίωσης έναντι των αρχών άλλου κράτους μέλους που είναι επιφορτισμένες με την καταβολή συντάξεως επιζώντος, εκτός αν υπάρχουν ενδείξεις που μπορούν να δημιουργήσουν αμφιβολίες ως προς την ακρίβεια του εν λόγω εγγράφου (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 1997, Δαφέκη, C-336/94, EU:C:1997:579, σκέψη 19). Στην περίπτωση αυτή, οι αρχές του τελευταίου κράτους μέλους θα μπορούσαν να άρουν κάθε ενδεχόμενη αμφιβολία απευθύνοντας αίτηση παροχής πληροφοριών προς τις αρχές που έχουν καταχωρίσει το εν λόγω σύμφωνο, προκειμένου να βεβαιωθούν για τη γνησιότητά του.
- 42 Αφετέρου, δεδομένου ότι η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία δεν ορίζει προθεσμία εγγραφής του επίμαχου συμφώνου συμβίωσης, τίποτα δεν εμποδίζει τη διενέργεια της εγγραφής αυτής, η οποία πρέπει να διακρίνεται από την καταχώριση του συμφώνου συμβίωσης από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους στο οποίο συνήφθη το σύμφωνο, κατά την ημερομηνία κατά την οποία ζητείται η χορήγηση συντάξεως επιζώντος, όπερ θα καθιστούσε επίσης δυνατή την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τη νομοθεσία αυτή σκοπού. Πάντως, από την απόφαση περί παραπομπής δεν προκύπτει ότι στην υπόθεση της κύριας δίκης έγινε χρήση της δυνατότητας αυτής.
- 43 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 45 ΣΛΕΕ και το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 492/2011 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε ρύθμιση κράτους μέλους υποδοχής η οποία προβλέπει ότι η χορήγηση σύνταξης επιζώντος στον επιζώντα καταχωρισμένο σύντροφο, ο οποίος έχει συνάψει σύμφωνο συμβίωσης εγκύρως συναφθέν και εγγεγραμμένο σε άλλο κράτος μέλος και δικαιούται τη σύνταξη λόγω της επαγγελματικής δραστηριότητας που άσκησε ο αποβιώσας καταχωρισμένος σύντροφος στο πρώτο κράτος μέλος, εξαρτάται από την προηγούμενη εγγραφή του συμφώνου συμβίωσης σε ευρετήριο που τηρεί το κράτος μέλος υποδοχής.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 44 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 45 ΣΛΕΕ και το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΕ) 492/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, που αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/589 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Απριλίου 2016,

έχουν την έννοια ότι:

αντιτίθενται σε ρύθμιση κράτους μέλους υποδοχής η οποία προβλέπει ότι η χορήγηση σύνταξης επιζώντος στον επιζώντα καταχωρισμένο σύντροφο, ο οποίος έχει συνάψει σύμφωνο συμβίωσης εγκύρως συναφθέν και εγγεγραμμένο σε άλλο κράτος μέλος και δικαιούται τη σύνταξη λόγω της επαγγελματικής δραστηριότητας που άσκησε ο αποβιώσας καταχωρισμένος σύντροφος στο πρώτο κράτος μέλος, εξαρτάται από την προηγούμενη εγγραφή του συμφώνου συμβίωσης σε ευρετήριο που τηρεί το κράτος μέλος υποδοχής.

(υπογραφές)